

อิทธิบาทธรรม 4 กับการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต*

THE FOUR IDDHIPADA DHARMA AND EDUCATION TO PROMOTE LIFELONG LEARNING

พระมหาฉัตรชัย ธมฺมวรมณี (ทันบาล)¹, พระมหาโยธิน มหาวิโร (มาศสุข)², ทิพมาศ เสวตวรโชติ³,
แสงสุรีย์ ทองขาว⁴ และ ประฤติ ชูศรีवास⁵

Phramaha Chatchai Dhammavaramedhi (Tanbal)¹, PhramahaYothin Mahaviro (Massuk)²,
Tippamas Sawetvorachot³, Saengsuri Thongkhao⁴ and Prarudee Choosrivass⁵

¹⁻⁵มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

¹⁻⁵Mahachulalongkomrajavidyalaya university, Thailand

Email: sangsuri2560@gmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษา มีความสำคัญอย่างมากในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ และเป็นรากฐานสำคัญที่จะทำให้มนุษย์สามารถกำหนดทิศทางการใช้ชีวิตไปสู่ความเจริญรุ่งเรือง ถูกต้อง เหมาะสม ดีงามและตั้งอยู่บนบรรทัดฐานการอยู่ร่วมกับสังคมอย่างมีความสุขได้อย่างสมบูรณ์แบบ ประเทศไทยเป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว เราจะเห็นได้ว่าเทคโนโลยีและเครื่องอำนวยความสะดวกเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตประจำวันของเราแทบจะทั้งสิ้น แต่ว่าประสิทธิภาพในการดำเนินชีวิตของผู้เรียนกลับน้อยลงไป ในแต่ละปีก็ยังมีเด็กหลุดจากระบบการศึกษาของไทยเป็นจำนวนมาก ทำให้เกิดผลกระทบทางด้านสวัสดิภาพชีวิต รวมไปถึงสวัสดิภาพตลาดแรงงานราคาจ้างต่ำ นำไปสู่ปัญหาทางสังคมการศึกษาตลอดชีวิต เป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งที่จะช่วยเติมเต็มให้ความรู้อย่างถูกต้องเพื่อให้เขาสามารถประกอบประกอบตนเองได้ในการดำเนินชีวิต ด้วยการส่งเสริมตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนานำหลัก อิทธิบาทธรรม 4 ประการ ได้แก่ 1.ฉันทะ คือ ความพึงพอใจ 2.วิริยะ คือ ความเพียร 3.จิตตะ คือ ความใส่ใจ และ 4.วิมังสา คือ

* Received 12 June 2023; Revised 29 June 2023; Accepted 30 June 2023

ความไตร่ตรอง มาใช้เพื่อให้สร้างภูมิคุ้มกันได้หากประสบพบเจอกับปัญหาหรืออุปสรรคที่เกิดขึ้นในอนาคต และสามารถตั้งตนบนหลักธรรมมีความรู้และดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมด้วยความผาสุก

คำสำคัญ: อิทธิบาทธรรม การศึกษา ส่งเสริม การเรียนรู้ตลอดชีวิต

Abstract

Education is very important in human life. And is an important foundation that will enable human beings to determine the direction of life towards prosperity, correctness, appropriateness, goodness and perfectly based on the norm of living with society happily. Thailand is a developed country. We can see that technology and facilities have almost become part of our daily lives. But the effectiveness of the lives of the learners has decreased. Each year, there are still a large number of children dropping out of the Thai education system. cause an impact on the welfare of life Including labor market welfare, low wages leading to life-long educational social problems As another option, it is very important to help fill in the knowledge properly so that he able to support themselves in life By promoting the dharma principles of Buddhism, the four iddhipada dharma are used: 1. Chanda is contentment, 2. Wiriya is perseverance, 3. Citta is attentiveness, and 4. Vimangsa is contemplation, used to build immunity. if encountered with problems or obstacles that arise in the future and able to establish themselves on the principles of knowledge and live in society with happiness

Keyword: Iddhibat Dharma, Education, Promote, Lifelong learning

บทนำ

การศึกษา มีความสำคัญอย่างมากในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ เพราะการศึกษาสามารถพัฒนามนุษย์ให้ให้ยกระดับชีวิตให้ประสบความสำเร็จในชีวิต หรือ เข้าใจวิถีชีวิตและ เป็นมนุษย์อย่างสมบูรณ์แบบ และตรงกันข้ามการศึกษาก็ยังทำให้มนุษย์เป็นสัตว์เดรัจฉานได้ เช่นเดียวกันถ้าหากนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ในทางที่ไม่ถูกต้อง

ประเทศไทยเป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว เราจะเห็นได้ว่าเทคโนโลยีและเครื่องอำนวยความสะดวกเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตประจำวันของเราแทบจะทั้งสิ้น ซึ่งสวนทางกันโดยสิ้นเชิงกับการศึกษาในอดีตที่ผ่านมา กระบวนการศึกษาของผู้เรียนเองก็ปรับเปลี่ยนไปอาศัยเทคโนโลยีมากขึ้น มีสื่อและนวัตกรรมที่ทันสมัยมากขึ้น แต่ว่าประสิทธิภาพในการดำเนินชีวิตของผู้เรียนกลับน้อยลง เด็กไทยประสบปัญหาอย่างหนักทั้งเรื่องการควบคุมวุฒิภาวะด้านอารมณ์ มีความอดทนต่ำ และใช้เทคโนโลยีตรงกันข้ามกับการศึกษาอย่างแท้จริง ถูกกระตุ้นจากสื่อเทคโนโลยีที่มีความรุนแรง ล่อแหลม ยั่วยุทางเพศ ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐาน ประกอบกับการเลี้ยงดูบุตรหลานด้วยเงิน จึงนำไปสู่สาเหตุของเด็กขาดทักษะในการดำเนินชีวิตจริง เสพติดกับความสบาย กลายเป็นปัญหาตามมาในที่สุด และเด็กเหล่านั้นอาจจะหลุดจากระบบการศึกษาไทยออกไป (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2565) กล่าวไว้ว่า เมื่อปี พ.ศ.2564 จากการสำรวจของกระทรวงศึกษาธิการพบเด็กตกหล่นหลุดออกจากระบบการศึกษา 328,707 คน และปี พ.ศ.2565 มีตัวเลขเหลือ 121,642 คน (สมพงษ์ จิตระดับ, 2564) กล่าวว่า เด็กออกจากระบบกลางคัน ส่วนใหญ่ต้องเผชิญปัญหาการสูญเสียความมั่นใจ รู้สึกว่าตนเองถูกตีตราจากสังคมว่าเป็นผู้แพ้ ซึ่งคือชนวนที่นำไปสู่ปัญหาเชิงพฤติกรรม กลายเป็นแรงงานรายได้ต่ำ นำไปสู่ปัญหาระดับชาติในอนาคต ในการศึกษาของประเทศไทยมีการจัดการศึกษาไว้ 3 รูปแบบ คือ ทั้งในระบบ,นอกระบบ, และตามอัธยาศัย ในรูปแบบที่ 3 การศึกษาตามอัธยาศัย เป็นการเรียนรู้วิถีชีวิตประจำวัน ของแต่ละบุคคล ที่จะเลือกเรียนรู้อย่างต่อเนื่องและสามารถเรียนรู้ได้ตลอดอายุขัย ตามความถนัด และตามที่ต้องการของแต่ละบุคคล การเรียนรู้ตลอดชีวิตนี้ จะต้องเรียนเพื่อให้รู้ และเพื่อสามารถปฏิบัติได้จริง เรียนรู้เพื่อที่จะอยู่ร่วมกันในสังคม การเรียนรู้เพื่อใช้ชีวิต การศึกษาจึงมีส่วนสำคัญอย่าง

ยิ่งที่จะช่วยเติมเต็มให้เกิดความรู้อย่างถูกต้องเพื่อให้เขาสามารถประคับประคองตนเองได้ในการดำเนินชีวิต แต่การศึกษาอย่างเดียวไม่สามารถประครองชีวิตของตนเองให้ดีขึ้น จึงต้องอาศัยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ควรนำไปปฏิบัติเพื่อใช้เป็นเสมือนเกาะป้องกัน หรือ ภูมิคุ้มกันในการดำเนินชีวิตประจำวัน เมื่อเจอปัญหาและอุปสรรคก็จะสามารถแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าให้กับตนเองได้ และไม่ทำให้จิตใจหดหู่โศกไปสู่อันตรายที่จะนำมาซึ่งบ่อเหตุแห่งอันตรายแก่ตนเอง สังคม ตามที่เราได้พบเจอตามแหล่งข่าวสารต่าง ๆ สิ่งที่เป็นเสมือนยาที่ช่วยบรรเทา นั่นก็คือ หลักอิทธิบาทธรรม 4 ประการ ซึ่งเป็นธรรมะที่ทำให้หน้าที่การงานเกิดประสบความสำเร็จ และสามารถนำไปใช้ในการเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต หลักอิทธิบาทธรรมทั้ง 4 ประการ ได้แก่ 1.ฉันทะ คือ ความพึงพอใจ 2.วิริยะ คือ ความเพียร 3.จิตตะ คือ ความใส่ใจ และ 4.วิมังสา คือ ความไตร่ตรอง หลักอิทธิบาท 4 ประการ เป็นหลักธรรมที่ช่วยประคับประคองให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้และควรส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อให้เข้าใจในวิถีชีวิตที่ตั้งอยู่บนบรรทัดฐานความเป็นจริงของโลก นำหลักธรรมมาบูรณาการผสมผสานประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตได้ตลอดชีวิตอย่างเหมาะสม

ดังนั้น หลักอิทธิบาทธรรม 4 ประการ อันได้แก่ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา จึงต้องใช้ควบคู่ไปกับการเรียนรู้เพื่อให้เห็นความถ่องแท้ของชีวิต นำไปสู่การสร้างเกาะคุ้มกันให้กับตนเอง ท้นต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกและเทคโนโลยีที่มีความทันสมัย นำไปสู่ทักษะความรู้และประสบการณ์ในการดำเนินชีวิต ประกอบอาชีพหรือปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงในแต่ละช่วงวัยชีวิตได้อย่างสมบูรณ์ อย่างมีประสิทธิภาพ

ความหมาย

ในปัจจุบันผู้เรียนมีแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย ใช้เพียงแค่ปลายนิ้วมือก็สามารถเข้าค้นหาแหล่งความรู้ต่าง ๆ นั้นได้อย่างเป็นอิสระบนเครือข่ายทางโลกของอินเทอร์เน็ต การเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นการพัฒนาความรู้ ทักษะ ความสามารถขึ้นทีละน้อย เป็นการศึกษาเรียนรู้นอกห้องเรียนเพื่อช่วยในการผลักดันให้เกิดประสบการณ์ชีวิตและเข้าถึงชีวิตได้อย่างแท้จริงตามแนวทางของพุทธศาสนา

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ปีพ.ศ. 2542 กล่าวถึง การศึกษาตลอดชีวิตว่าเป็นการศึกษารวมกันระหว่างการศึกษาในระบบ นอกกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย และสามารถพัฒนาศักยภาพของชีวิตได้อย่างต่อเนื่อง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2563)

ดุชนิ คำมี กล่าวถึง การศึกษาตลอดชีวิตนั้นเป็นขั้นตอนศึกษาที่มีมาแต่กำเนิดจนถึงวาระสุดท้ายของชีวิต มุ่งผลักดันการปรับเปลี่ยนตามศักยภาพความสามารถ ด้วยการสร้างแรงจูงใจ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ได้ด้วยตัวเอง และเกิดการเรียนรู้ได้อย่างสืบเนื่องมั่นคง (ดุชนิ คำมี, 2557)

ศักรินทร์ ขนประชา กล่าวว่า การศึกษาตลอดชีวิตนั้น เป็นรูปแบบการเรียนรู้ของคนในทุกกลุ่มวัย เป็นการเรียนจากการดำเนินชีวิตของตัวเอง และอาศัยสิ่งอำนวยความสะดวกในการเรียนตามความปรารถนาของตน เพื่อนำไปสู่การเรียนรู้อย่างมีคุณค่า โดยการเข้าร่วมหรือไม่เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ก็ได้ เป็นการสนับสนุนบุคคลเรียนรู้ด้วยตนเอง เรียนรู้จากกันและกัน และเรียนรู้จากคนอื่นในสังคม เป็นการเปิดโอกาสให้บุคคลสามารถพัฒนาตนเองตามความสนใจตามความสามารถของตนเองให้สมบูรณ์ตามความต้องการของตนเป็นสำคัญ (ศักรินทร์ ขนประชา, 2562)

ท่านพุทธทาส ได้กล่าวถึง หลักอิทธิบาทธรรม 4 ประการไว้ว่า ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา เรียกว่าอิทธิบาท เป็นบทพระธรรม บุคคลทำงานด้วยความพึงพอใจ หมั่นเพียร และเอาธุระ เรียกว่า มีอิทธิบาทธรรม 4 แบบไม่รู้ตัว (พุทธทาสภิกขุ, 2549)

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) กล่าวถึงอิทธิบาทธรรม 4 ประการว่า ฉันทะ คือ มีใจรัก พอใจในสิ่งที่ทำและทำด้วยใจรัก ต้องการทำให้เป็นผลสำเร็จอย่างดีแห่งกิจหรืองานที่ทำ มิใช่เพียงเพื่อทำพอให้เสร็จไป หรือ เพียงเพื่อได้รางวัลหรือสินจ้าง วิริยะ คือ ความพากเพียร สู้งาน ขยันหมั่นเพียรทำ ไม่ท้อทอย หมั่นทำด้วยความอดทน ไม่ทอดทิ้งธุระ มุ่งมั่นทำไปจนจะเกิดความสำเร็จ ในคำว่า จิตตะ คือ เอาใจฝึกฝน ตั้งใจรับรู้ในสิ่งที่ทำ และทำด้วยการตรวจสอบ ไตรตรองไม่ปล่อยจิตใจให้ฟุ้งเลื่อนลอย พิจารณาความคิดในเรื่องนั้นบ่อย ๆ สม่่าเสมอ ทำกิจหรือทำงานด้วยจิตอาสา และวิมังสา คือ การใช้ปัญญาในการพิจารณาตรวจสอบด้วยเหตุผล

ข้อใดยิ่งหย่อนเกินเลยบกพร่องขัดข้องต่อสิ่งที่ทำ โดยรู้จักทดลอง เปลี่ยนแปลง แก้ไข วัดและ ประเมินผล ปรับปรุง (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2545)

มลิตา อุบลรัตน์ กล่าวถึง อิทธิบาทธรรม ว่า เป็นธรรมให้การทำงานเกิดความสำเร็จมี 4 อย่าง คือ ฉันทะ พอใจ วิริยะ ความเพียร จิตตะ เอาใจใส่ วิมังสา ไตร่ตรอง สร้างขั้นตอนในการ ปฏิบัติงาน ด้วยความรัก ความเต็มใจกับสิ่งที่ทำ หรือในหน้าที่ถูกมอบหมายให้ทำ (ฉันทะ) เมื่อ พอใจกับการปฏิบัติหน้าที่ จึงเกิดความหมั่นเพียรไม่ท้อทอย (วิริยะ) เห็นหน้าที่ที่มีความหมาย สร้างจิตอาสาที่จะทำงานด้วยจดจ่อ (จิตตะ) แน่แน่วในหน้าที่จะทำให้เกิดไม่ไหว้ไขว่เขวใน แนวทาง ตรวจสอบประสิทธิภาพของงาน (วิมังสา) (มลิตา อุบลรัตน์, 2565)

การเรียนรู้ตลอดชีวิต จึงหมายถึง การรับรู้ความรู้ ทักษะ และเจตคติ ตั้งแต่เกิดจนตาย จากบุคคลหรือสถานศึกษา โดยสามารถที่จะเรียนรู้ด้วยวิธีการเรียนรู้แบบต่าง ๆ อย่างมีระบบ หรือไม่มีระบบก็ได้ โดยตั้งใจหรือโดยบังเอิญก็ได้ ทั้งนี้เมื่อเกิดการเรียนรู้จึงสามารถทำให้บุคคล นั้นเกิดการพัฒนาดตนเอง ผสมผสานกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเพื่อให้เข้าใจหลักวิธีการ เรียนรู้ตามความเป็นจริงของธรรมชาติยิ่งขึ้น และเพื่อให้การศึกษาเหล่านั้นเกิดประสบ ความสำเร็จ และสามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคม ชุมชน ได้อย่างมีความสุข จึงต้องอาศัย หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา อย่างหลักอิทธิบาทธรรม 4 ประการเข้ามาเป็นเสมือนหัวใจ สำคัญของการศึกษาเรียนรู้ตลอดชีวิตด้วย

อิทธิบาทธรรม 4 ประการกับการศึกษา

การศึกษา คือ การเล่าเรียน การอบรม หรือการเรียนรู้ แล้วเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไป ในทางที่ดี และมีประสบการณ์ในการดำเนินชีวิต หรือทำงานในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ คำว่า “ศึกษา” ในพระพุทธศาสนาใช้คำว่า “สิกขา” ซึ่งเป็นภาษาบาลี การศึกษาหลัก ๆ ทาง พระพุทธศาสนาเป็นการศึกษาในเรื่องของ ไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา (พระมหาไยธิน มหาวีโร และคณะ, 2565) กล่าวว่า เป็นหลักธรรมพื้นฐานที่ใกล้กับความเป็นอยู่ของมนุษย์มาก ที่สุดและสามารถที่จะปฏิบัติได้เบื้องต้นและกระบวน ถ้าหากกล่าวถึงในหลักธรรมทาง พระพุทธศาสนาแล้วก็มีหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา ที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้

ทรงวางโครงสร้างและสั่งสอนไว้มากมาย เพื่อใช้ในการครองตน ครองคน ครองงาน หรือแม้กระทั่งในการอยู่ร่วมกันของคนในครอบครัว สังคมหรือ อื่น ๆ แต่การศึกษาของประเทศไทย ได้จัดรูปแบบการศึกษาออกเป็น 3 ระดับ ด้วยกัน คือ

1.การศึกษาในระบบ เป็นการศึกษาที่กำหนด วิธีการศึกษา หลักสูตร วิธีวัดและประเมินผลตลอดถึงกรอบระยะเวลาที่ชัดเจน และมักจัดในโรงเรียน หรือระดับมหาวิทยาลัย หรือสถาบันการศึกษาที่มีชื่อเรียกอย่างอื่น

2.การศึกษานอกระบบ มีความยืดหยุ่นมากกว่าการศึกษาในระบบ มีจุดมุ่งหมาย รูปแบบ หลักสูตรและวิธีการวัดประเมินผลเช่นเดียวกัน แต่การศึกษานอกระบบ จะมีความยืดหยุ่นบ้างตามความต้องการ ตามสภาพปัญหา ของแต่ละบุคคล มักจัดในการศึกษานอกโรงเรียน หรือการจัดกิจกรรม การฝึกอบรมหลักสูตรต่าง ๆ

3. การศึกษาตามอัธยาศัย ผู้เรียนได้เรียนรู้ได้ด้วยตนเองตามถนัด ความสนใจ ตามศักยภาพและความพร้อมหรือโอกาส สามารถศึกษาได้จากบุคคล สิ่งแวดล้อม รวมไปถึงสื่อหรือแหล่งการเรียนรู้ต่าง ๆ การศึกษาแบบนี้มีความยืดหยุ่นมากกว่า 2 แบบที่กล่าวมาข้างต้น

และเมื่อนำหลักอิทธิบาทธรรม 4 ประการมาประยุกต์ใช้ในการศึกษา พอที่จะสามารถอธิบายเข้าด้วยกันตามขั้นตอนของหลักอิทธิบาท ดังนี้

1.ฉันทะ มีใจรัก คือ มีใจรักที่จะศึกษา การทำด้วยความพอใจ ด้วยความรัก มิใช่สัปดาห์ทำแค่พอแล้วเสร็จ หรือพอให้ได้ในสิ่งที่ป็นรางวัลสินจ้าง หรือพอให้ผ่าน ๆ ไป

2.วิริยะ ความพากเพียร คือ ความหมั่นเพียร หมั่นกระทำในการศึกษา ค้นคว้า เล่าเรียน หรือในการกระทำสิ่งที่ตนเองได้กระทำอยู่ให้เกิดบรรลุผลเป้าหมายตามที่ตนเองได้วางเอาไว้

3.จิตตะ เอาใจฝักใฝ่ คือ การใส่ใจ ตั้งใจ ไม่ละเลย กระทำสิ่งนั้นด้วยการไม่ปล่อยใจให้เลื่อนลอยฟุ้งซ่าน มั่นประคับประคองไม่ให้เผลอใจไปในทางที่ผิดกัฏฐจนเกินงาม

4.วิมังสา ใช้ปัญญาตรวจสอบ สืบสวน คือ การไตร่ตรอง มีการวิเคราะห์ด้วยการใช้ปัญญาในการใคร่ครวญตรวจตราหาเหตุผล ว่ายังมีข้อบกพร่องประการใด ตรวจสอบเปลี่ยนแปลงแก้ไขให้ดีขึ้นกว่าเดิม

อิทธิบาทธรรม 4 ประการได้แก่ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา เป็นธรรมสำหรับใช้ในการครองงาน กระทำการทำงานเพื่อให้บรรลุประสบความสำเร็จและเมื่อกล่าวถึงการศึกษาแล้วคนไทยต้องได้รับการศึกษาภาคบังคับเมื่ออายุย่างเข้าปีที่ 7 จนถึงปีที่ 16 แต่สำหรับการศึกษาริเริ่มรู้ตลอดชีวิตนั้น จะเป็นการเรียนรู้นอกระบบ โดยการอาศัยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ามาส่งเสริมหรือกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และเข้าใจบนพื้นฐานของการไม่ต้องแข่งขันอะไรมากมาย เพียงแต่เข้าใจวิถีชีวิตบนความถูกต้องตามหลักอิทธิบาทธรรม

องค์ประกอบการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ในโลกของวิทยาศาสตร์และความเจริญล้ำสมัยทำให้เกิดนวัตกรรมและเทคโนโลยีที่ได้รับการพัฒนามากขึ้น ทำให้เกิดการเรียนรู้อย่างรวดเร็ว และมีแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลายสามารถที่จะค้นคว้าหาความรู้ได้ทันทีแม้กระทั่งอยู่ที่บ้านโดยไม่ต้องเข้าห้องสมุดเหมือนสมัยในอดีต การเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นอีกช่องทางหนึ่งที่ทำให้คนยุคใหม่ต้องการที่จะเรียนรู้และเข้าใจเพื่อปรับตัวและมีชีวิตในโลกแห่งการเปลี่ยนแปลง การเรียนรู้ตลอดชีวิต คือการเรียนรู้ด้วยการเริ่มอยากที่จะรู้ และต้องหาความรู้และคำตอบด้วยตนเอง เรื่องที่อยากรู้จะไม่จำเป็นต้องอยู่ในห้องเรียน และความรู้ที่ได้รับไม่จำเป็นต้องนำไปสอบแข่งขัน แต่เป็นไปเพื่อพัฒนาตนเอง เพื่อสร้างรายได้ เพื่อสร้างอาชีพ (สุวิธิดา จรุงเกียรติกุล, 2561) กล่าวถึงการพัฒนาสังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตว่า ต้องอาศัยความเข้าใจเกี่ยวกับพื้นฐานและแนวทาง ด้วยการคำนึงถึงภูมิสังคม พัฒนาให้สอดคล้องกับชุมชน องค์กรหรือหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และภาคประชาชน ควรสร้างสิ่งแวดล้อมให้เอื้อต่อการเรียนรู้ มีการแลกเปลี่ยนเพื่อสร้างกลไกในการพัฒนา ทำความเข้าใจและแนวปฏิบัติของสังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต อันเป็นแนวทางการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพและการพัฒนาประเทศชาติที่มีคุณภาพและมั่นคงอย่างแท้จริง (สำนักงานนโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ (สอวช), 2564) ได้กล่าวถึงเป้าหมายการเรียนรู้ตลอดชีวิตว่า มีหลักด้วยกัน 4 ด้าน คือ 1. เรียนรู้ให้เกิดความรู้ 2. เรียนรู้ในการทำบางสิ่งบางอย่าง 3. เรียนรู้เพื่ออยู่ร่วมกัน และ 4. เรียนรู้เพื่อที่จะสร้างตัวตน และ (จุฑารัตน์ จันทรืประคอง และคณะ, 2564) ยังกล่าวถึง องค์ประกอบของ

แวร์แมกซ์ ว่ามี 7 ด้าน คือ 1. การศึกษาด้วยตัวเอง 2. เรียนรู้ให้เกิดทักษะในชีวิต 3. ศึกษากระบวนการให้เกิดองค์ความรู้ 4. เรียนรู้การอยู่ร่วมในสถานที่ที่มีความหลากหลาย 5. เปลี่ยนแปลงตนเองและนำมาสู่การแลกเปลี่ยน 6. ฝึกให้มีประสบการณ์จริง 7. ด้านการจัดการความรู้

การเรียนรู้ตลอดชีวิตจึงจำเป็นจะต้องอาศัยองค์ประกอบที่สำคัญไม่ว่าจะเป็นปัจจัยด้านสังคม สภาพแวดล้อม ความเป็นอยู่ร่วมไปถึงวัฒนธรรมด้วย และด้วยปัจจัยดังกล่าวมาข้างต้น จึงจำเป็นต้องมีองค์ประกอบ เพื่อใช้ในการดำเนินการ 4 ประการหลัก ๆ คือ

1.จะต้องเรียนรู้เพื่อให้เกิดความรู้ ด้วยการผสมผสานความรู้โดยทั่วไปที่กว้างขวางเพียงพอกับการให้โอกาสที่จะศึกษาบางวิชาอย่างละเอียดลึกซึ้ง การเรียนรู้เพื่อรู้จึงหมายถึงการฝึกฝนเพื่อตักตวงประโยชน์จากการศึกษาไปจนตลอดชีวิต

2.การเรียนรู้เพื่อให้สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง ไม่เพียงแต่มีความชำนาญด้านวิชาชีพเท่านั้น จะต้องรับมือกับสถานการณ์ความเป็นจริง และจัดการกับความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตได้อย่างดีอีกด้วย

3.การเรียนรู้เพื่อที่จะอยู่ร่วมกันได้ในสังคม ด้วยสภาพของสังคมไทยมีความหลากหลายจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องยอมรับในความแตกต่าง ไม่ว่าจะเป็น เพศ ศาสนา วัฒนธรรม การศึกษารวมไปถึงองค์ประกอบอื่น ๆ ด้วยเพื่อให้สามารถที่จะอยู่ร่วมกันในสังคมชุมชนได้อย่างมีความสุข

4.การเรียนรู้เพื่อให้เข้าใจชีวิต โดยธรรมชาติของมนุษย์ตามหลักพระพุทธศาสนา ไม่ว่าจะเป็นเด็ก ผู้ใหญ่ คนชรา ตามก็ต้องประสบพบเจอกับปัญหาต่าง ๆ ที่เข้ามาในชีวิต การเข้าใจในชีวิตจึงเป็นเสมือนเกาะป้องกันให้กับตนเองเพื่อลดความทุกข์ลงด้วยการเรียนรู้และยอมรับสิ่งที่เกิดขึ้น หาความสุขด้วยการไม่จำเป็นต้องแข่งขัน มองด้านบวก ได้มาถือว่าเป็นกำไร แม้เสียไปก็ไม่ถือว่าขาดทุน เพราะไม่มีสิ่งใดที่เป็นสิ่งเที่ยงแท้แน่นอน มีการเปลี่ยนแปลงได้เสมอตลอดเวลา

การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามหลักอิทธิบาท 4

มนุษย์จัดได้ว่าเป็นทรัพยากรที่สำคัญของประเทศนั้น ๆ ประเทศจะได้รับการพัฒนาหรือไม่พัฒนาก็ล้วนมาจากทรัพยากรมนุษย์ทั้งสิ้น การศึกษาเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้มนุษย์เกิดความรู้และสามารถนำความรู้มาช่วยกำหนดทิศทางของการดำเนินชีวิตและประเทศของตนได้ หากทรัพยากรมนุษย์ของประเทศนั้น ๆ ได้รับการศึกษาและได้รับการส่งเสริมถูกทิศทาง ย่อมทำให้มีต้นทุนของประเทศในการมีทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพร่วมกันพัฒนาประเทศให้เกิดความเจริญก้าวหน้าอย่างแน่นอน การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตนั้น (อิติรัตน์ สมบูรณ์, 2565) กล่าวว่า ผู้เรียนจะต้องมีคุณลักษณะที่สำคัญ 5 ด้าน คือ 1.เจตคติต่อการเรียนรู้ 2.แรงจูงใจใฝ่เรียนรู้ 3.ความสามารถในการเรียนรู้ 4.ทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง 5.ความสามารถในการสื่อสาร การเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นการศึกษเพื่อให้เข้าใจชีวิต ด้วยการนำเอาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้เพื่อการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ผู้ที่ศึกษาต้องเข้าใจบริบทของหลักธรรม สามารถพิจารณาหลักธรรมอิทธิบาทในการใช้เป็นแนวทาง เช่น

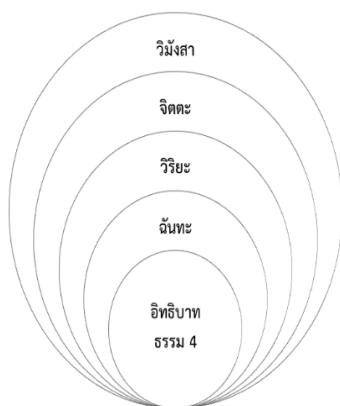
1.ฉันทะ คือ ความพอใจ ในการเรียนรู้ฉันทะนั้น ผู้เรียนต้องมีความพอใจในสิ่งที่จะเรียน ตามความสนใจตามความถนัด แต่ถ้าหากเป็นการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ความรู้นั้นต้องสามารถนำมาใช้ในการดำเนินชีวิต หรือประกอบอาชีพเลี้ยงชีวิตได้ อย่างเช่น ผู้เรียนรักการเรียนในเรื่องการเกษตร ผู้เรียนมีความพอใจแม้จะเหน็ดเหนื่อยลำบากแต่ผู้เรียนเกิดความศรัทธา สุดท้ายสามารถทำตามสิ่งที่ตนรักจนประสบความสำเร็จ จึงเรียกว่า การเรียนรู้ตามฉันทะเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

2.วิริยะ ความหมั่นเพียรกับการเรียนรู้พร้อมด้วยกับการงานที่ตนเองกำลังกระทำอยู่ เป็นอุปกรณอีกชิ้นหนึ่งที่สามารถนำพาสู่ความสำเร็จ หากมีความขยัน ผลที่เกิดกับตัวเรานั้นก็จะมีมากขึ้นตามไปด้วย และวิริยะจะเกิดขึ้นจำเป็นต้องอาศัยฉันทะด้วย ความเพียรไม่ใช่การทำงานด้วยความความโง่เขลา หรือยอมตายเพื่องาน แต่วิริยะเป็นการฝึกฝนตนเองให้มีรู้ความสามารถ มีทักษะ ประสบการณ์และเกิดความชำนาญจนนำพาตนเองไปสู่ความสำเร็จได้ในที่สุด

3.จิตตะ คือ ความเอาใจใส่หรือความใส่ใจ ต่อการทำงานที่ทำ หรือ ต่อการศึกษาที่กำลังเล่าเรียน ต่อสิ่งที่กำลังสนใจ หรือสิ่งที่กำลังเรียนรู้ จิตตะ เป็นหัวข้อธรรมขั้นสูงที่พูดถึงเรื่องของสติ จิตใจที่มีต่อสิ่งที่ตนเองกำลังกระทำอยู่ ซึ่งในชุมชนยุคปัจจุบัน มีความขัดแย้งทุกวันในผลประโยชน์ และเมื่อได้รับผิดชอบงาน หากมีทั้งฉันทะกับวิริยะด้วยแล้ว จิตตะก็เป็นเสมือนกำแพงของป้องกันขวางเอาไว้ไม่ให้หลงทางออกนอกกลุ่มทางและนำไปสู่ความสำเร็จได้ในที่สุด

4.วิมังสา คือ การวิเคราะห์และใช้ปัญญาในการตรวจตรา พิจารณา วิเคราะห์ ด้วยปัญญา ด้วยความคิด ไม่สักแต่ว่าทำ และมีความเอาใจฝักใฝ่อยู่ตลอดเวลา ถ้าหากว่าชาววิมังสาในการพิจารณาแล้ว งานที่ทำอาจจะนำไปสู่ความเสียหายหรือเป็นเหตุเกิดแห่งความเสียหายได้ ต้องพิจารณาให้ดีว่า ตนเองทำงาน ตนเองกำลังเรียนรู้เพื่อสิ่งใด เราจะได้มีกำลังใจ และไม่ทำผิดซ้ำซาก เพื่อไม่ให้เราหลงทาง ที่จะนำตนไปสู่ความสำเร็จหรือบรรลุในจุดที่ตนเองได้คาดหวังเอาไว้

ภาพที่ 1 แผนผังอริยสัจธรรม 4 ประการ

การเรียนรู้ตลอดชีวิตจึงจำเป็นต้องมีเจตะคติและแรงจูงใจ ตรงกับฉันทะความพอใจ จึงจะสามารถศึกษาเล่าเรียนได้อย่างมีความสุข มีความสามารถตรงกับวิริยะคือความเพียรไม่ย่อท้อ จนนำตนเองไปสู่เป้าหมายได้ในที่สุด มีทักษะตรงกับจิตตะที่กระทำการงานด้วยการมีประสบการณ์ใส่ใจที่จะเรียนรู้แก้ไขอยู่เสมอจนเกิดความชำนาญ มีความสามารถในการ

ถ่ายทอดตรงกับวิมังสา ไตร่ตรอง พิจารณาให้รอบด้านและถ่ายทอดการเรียนรู้ให้กับผู้อื่นได้อย่างสมเหตุสมผลตรงตามประสบการณ์ที่ได้เรียนรู้มา

ทักษะสำคัญในการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ในโลกของเทคโนโลยี หรือที่ถูกรเรียกว่า ยุคดิจิทัล ความสะดวกสบายบนความทันสมัยในทุกมิติตอบโจทยชีวิตในทุก ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็น ด้านการแพทย์ อุตสาหกรรม ธุรกิจ และรวมไปถึงการศึกษาในปัจจุบันอีกด้วย งานวิจัยเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาทธรรม 4 สู่การเรียนรู้เชิงรุกในการเรียนภาษาอังกฤษ จากงานวิจัยที่ได้ศึกษา พบว่า ในการสอนตามหลักอิทธิบาทธรรม 4 ต้องมีลีลาการสอนและวิธีการที่หลากหลาย มีแผนการสอนที่มีประสิทธิภาพ มีชั้นนำ ขึ้นสอน ขึ้นนำไปใช้ และขึ้นสรุปด้วย (สุปราณี สารรัตน์, 2564) เมื่อโลกดิจิทัลขับเคลื่อนอย่างรวดเร็ว เราจึงไม่เหลือตัวเลือกรมากนัก นอกเสียจากการปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้เกิดความสมดุลและเพื่อให้เกิดความอยู่รอดก้าวหน้าทันโลกสมัยใหม่ จำเป็นต้องศึกษาเพื่อเกิดทักษะในการนำไปใช้ในการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้วย ซึ่งในงานวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดชัยภูมิ ได้กล่าวถึงงานวิจัยที่ได้ศึกษาพบว่า การเรียนรู้ตลอดชีวิตต้องอาศัยสิ่งสำคัญ 8 ด้าน คือ 1.ด้านการสร้างวิสัยทัศน์การเรียนรู้ตลอดชีวิต 2. ด้านการจัดบรรยากาศ และวัฒนธรรมแห่งการเรียนรู้ 3. ด้านการสร้างเชื่อมโยงของแหล่งการเรียนรู้ 4.ด้านประสานความร่วมมือ 5.ด้านการพัฒนาคุณภาพการจัดกิจกรรม 6.ด้านการส่งเสริมการใช้สารสนเทศ 7.ด้านการพัฒนาคุณภาพการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 8.ด้านการระดมทรัพยากรเพื่อการเรียนรู้ (จักรวุฒิ ชนะพันธ์ และคณะ, 2558) การจัดให้มีทักษะจึงมีความสำคัญในการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีดังนี้

1.ทักษะความรู้

ความรู้เป็นทักษะที่สำคัญเบื้องต้นในการดำเนินชีวิตประจำวัน ซึ่งยุคโลกาภิวัตน์ เป็นยุคของข้อมูลข่าวสาร การสื่อสารมีประโยชน์ทั้งในแง่ดีและแง่ลบ การศึกษาหาความรู้จึงมีความสำคัญที่ทำให้บุคคลมีโลกทัศน์ที่กว้างไกล จึงจำเป็นต้องอาศัยความรู้พื้นฐานในการ

ดำเนินชีวิตประจำวัน คือ 1) การอ่านออก การอ่านเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตประจำวัน ที่ใช้เพื่อติดต่อสื่อสารซึ่งกันและกัน หรือทำธุรกิจ ในปัจจุบันเป็นยุคที่ต้องรับข้อมูลข่าวสารผ่านช่องทางเครื่องมือดิจิทัล สื่อเทคโนโลยี การอ่านจึงมีความสำคัญอย่างมากในการพัฒนาชีวิตหรือเพื่อเป็นข้อมูลเบื้องต้นในการสร้างองค์ความรู้ให้เกิดขึ้น 2) เขียนได้ การเขียนเป็นการถ่ายทอดความรู้สึกลึกซึ้ง เรื่องราว ตลอดจนถึงประสบการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นผ่านลายลักษณ์อักษรเพื่อเป็นการถ่ายทอดสารไปสู่ผู้อื่น เป็นเครื่องมือในการ สื่อสารไปยังผู้รับได้อย่างกว้างไกล และยังเป็นการดึงศักยภาพที่มีในตนเองออกมา การเขียนเป็นการจัดระบบความคิดอย่างเป็นระเบียบว่าควรเริ่มอะไรก่อน เพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานและเป็นการสร้างสมาธิตลอดถึงเข้าใจตนเองได้เป็นอย่างดี และ 3) คิดเลขเป็น มีความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาด้านตัวเลข ด้วยการหาคำตอบ การบวก ลบ คูณ หาร และแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ได้ถูกต้อง เป็นพื้นฐานในชีวิตประจำวันในการจับจ่ายใช้สอยหรือแลกเปลี่ยนสินค้าหรือคำนวณทางด้านตัวเลขที่ต้องมีการคิดทางคณิตศาสตร์เพื่อป้องกันการถูกเอาเปรียบจากการโกงที่อาจจะเกิดขึ้นได้

2.ทักษะด้านอารมณ์

คือ ความสามารถในการรับรู้ เข้าใจ ตีความหมาย และแสดงพฤติกรรมออกมาไม่ว่าจะเป็นกายภาพ จิตใจ และวาจา ที่ทำให้ผู้รับสารสามารถรู้ลักษณะอาการได้ จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการจัดการอารมณ์ ควบคุมให้ได้ภายใต้แรงกดดัน หรือความไม่สบายอารมณ์ ช่วยให้ไม่เกิดโทษแก่ตนเองและผู้อื่น และยังการช่วยให้รู้สึกสบายใจ และมีความริเริ่มสร้างสรรค์ ที่จะสร้างความคิดใหม่ ๆ ออกมา หรือทางเลือกใหม่ แนวทางใหม่ ๆ ในแบบที่แตกต่างกันไป จนนำไปสู่นวัตกรรมที่เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม และจับต้องได้ รวมไปถึงการใช้กระบวนการคิดในการตรวจสอบไตร่ตรองอย่างรอบคอบ แยกแยะข้อเท็จจริง จนนำไปสู่การแก้ไขปัญหาได้ในที่สุด เป็นสิ่งที่จำเป็นต้องมีในยุคปัจจุบัน

3.ทักษะด้านเทคโนโลยี

เทคโนโลยีเป็นทักษะที่จำเป็นต้องฝึกฝนเพื่อให้เกิดความชำนาญ จนสามารถเข้าใจ เข้าใจ สร้าง สืบค้น ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และทักษะพื้นฐานที่จำเป็นต้องรู้ คือ

1. ความรู้ด้านสารสนเทศ คือ สร้างสารสนเทศ สามารถจัดเก็บข้อมูลได้อย่างเป็นระบบ สืบค้นจากแหล่งที่น่าเชื่อถือได้อย่างมีประสิทธิภาพ และแพร่กระจายสารสนเทศไปสู่บุคคลอื่น หรือภายนอก เพื่อสนับสนุนการทำงาน

ธุรกิจ การศึกษา หรือในการดำเนินชีวิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ความรู้เกี่ยวกับการใช้สื่อ สื่อในปัจจุบันมีความทันสมัยสามารถประกอบภาพและเสียงตลอดทั้งภาพเคลื่อนไหวได้ จึงจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจ และทักษะในการเลือกใช้สื่อ และใช้สื่อตามความเหมาะสมแก่บุคคล อายุ เพศ ตลอดทั้งสถานะภาพทางสังคม สื่อเทคโนโลยียังมีความหลากหลายในโลกปัจจุบัน และจะเพิ่มมากขึ้นในโลกอนาคต จำเป็นต้องรู้เท่าทันสื่อเพื่อไม่ให้ตกเป็นเครื่องมือแก่มิจฉาชีพ และสามารถใช้สื่อเป็นเครื่องมือในการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. ความรู้ด้านเทคโนโลยี เป็นทักษะที่มีความสำคัญพื้นฐานในการดำเนินชีวิตประจำวัน ช่วยยกระดับคุณภาพของชีวิตให้เกิดความสะดวกสบาย ทันท่วงทีและประหยัดเวลาในการทำงาน ไม่ว่าจะเป็นด้านธุรกิจ การศึกษา ตลอดจนการติดต่อสื่อสาร จำเป็นต้องอาศัยเทคโนโลยีแทบทั้งสิ้น จึงจำเป็นต้องมีความรู้ความสามารถใช้เทคโนโลยีได้อย่างเป็นระบบ มีประสิทธิภาพ และสามารถใช้งานได้อย่างถูกต้อง เชี่ยวชาญในการใช้งานได้เป็นอย่างดี

4. ทักษะชีวิตและอาชีพ

ในโลกของเทคโนโลยีในปัจจุบัน คนส่วนใหญ่แสวงหาเทคโนโลยีเพื่อสนองความต้องการทางจิตใจ จึงมีเพียงแต่ทฤษฎีในการดำเนินชีวิต แต่ขาดทักษะประสบการณ์จริง จึงทำให้เด็กส่วนใหญ่ทำอะไรด้วยตนเองไม่เป็น การมีทักษะชีวิตเป็นเหมือนภูมิคุ้มกันที่ช่วยป้องกันโรคอ่อนแอ ที่คอยแทะกินจิตใจอย่างไม่รู้ตัว และยังช่วยเพิ่มขีดความสามารถในการสร้างอาชีพได้อย่างมั่นคงของมนุษย์ ทำให้ปรับตัวและพฤติกรรมเชิงบวกที่ช่วยจัดการกับความต้องการและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่ต้องตั้งอยู่บนพื้นฐาน ดังนี้

1) **ต้องมีความยืดหยุ่น และ เปลี่ยนแปลง** ด้วยบริบทการทำงานในยุคปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาเป็นไปตามบทบาทหน้าที่ภาระงาน ความรับผิดชอบ และสภาพแวดล้อม จึงต้องมีความยืดหยุ่น เพื่อความอยู่รอดอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นไปในทิศทางที่ดี

เชิงบวก อดทนต่อเสียงวิพากวิจารณ์ หรือแม้แต่คำยกย่อง **2) การริเริ่มและสร้างสรรค์** กำหนดขอบเขต ทิศทางและเป้าหมาย วางแผนจัดการความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นในอนาคต อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นระบบ มีความคิดสร้างสรรค์ เพื่อนำพาตนเองไปสู่โอกาสที่ดีกว่าเดิมอย่างมืออาชีพ และถอดบทเรียนจากกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ผ่านมา สามารถวิภาค วิเคราะห์ ต่อประสบการณ์ในอดีตเพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการแก้ไขและพัฒนาตนเองในอนาคต **3) เรียนรู้ทางสังคมและความหลากหลายทางวัฒนธรรม** มีมนุษยสัมพันธ์กับผู้อื่น เข้าใจความหลากหลายทางวัฒนธรรม ให้ความเคารพความแตกต่างอย่างผู้มีสติปัญญา และสามารถทำงานร่วมกันเป็นทีม ด้วยการเปิดใจและเข้าใจในความแตกต่างของแนวคิด และผลักดันความแตกต่างทางสังคมและวัฒนธรรมออกมาให้เกิดแนวคิดใหม่และความหลากหลาย เพื่อเพิ่มวัฒนธรรมและคุณภาพของงานออกมาได้อย่างมีประสิทธิภาพ **4) สร้างสำนึกและความรับผิดชอบต่อสิ่งที่ทำ** มีจรรยาบรรณสำนึกรับผิดชอบต่อสิ่งที่ทำหรือทำอยู่ แม้จะเผชิญต่อปัญหาอุปสรรคหรือแรงกดดันทางการแข่งขัน บริหารจัดการเวลาและโครงการภายใต้ความรับผิดชอบได้อย่างมีประสิทธิภาพ น่าเชื่อถือและตรงต่อเวลา และมีมารยาท สามารถนำเสนอตนเองได้อย่างมืออาชีพ เคารพ ยอมรับและชื่นชมต่อผลงานที่ออกมาตามความเป็นจริง **5) มีภาวะผู้นำ และ สร้างทีม** มีวิสัยทัศน์และนำผู้อื่น สร้างความมั่นใจให้กับทีม สร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล เข้าใจและเคารพความแตกต่างของบุคคลเพื่อให้เกิดทักษะการแก้ปัญหา ผลักดันทีมให้บรรลุความสำเร็จตามเป้าหมายร่วมกัน และสร้างแรงบันดาลใจให้ผู้อื่นได้ใช้ศักยภาพสูงสุดผ่านตัวอย่าง และ การเสียสละ ชี้ให้เห็นถึงคุณและโทษของการมีวินัย ความซื่อสัตย์ และความรับผิดชอบต่อผู้อื่นและสังคมตั้งอยู่บนฐานประโยชน์ต่อสังคมต้องมาก่อน

สรุป

เด็กยุคใหม่เติบโตขึ้นมาท่ามกลางเทคโนโลยีและความสะดวกสบายทันสมัย แต่ตรงกันข้ามขาดทักษะในการใช้ชีวิต นำไปสู่ปัญหาระดับชาติ กลายเป็นนักเรียนที่ตกหล่นทางการศึกษา การศึกษาตลอดชีวิตจึงเป็นทางเลือกหนึ่งสำหรับกลุ่มบุคคลเหล่านี้ แต่การศึกษา

ตลอดชีวิตจำเป็นต้องส่งเสริมเพื่อสร้างแรงจูงใจ ให้เกิดทักษะ สามารถนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้เพื่อสร้างเกาะคุ่มกันให้กับผู้เรียนได้อยู่ร่วมกับสังคมที่มีความหลากหลายและทันสมัย ช่วยให้เข้าใจชีวิตอย่างยั่งยืน ผู้ที่ศึกษาตลอดชีวิตต้องมียุทธศาสตร์ประกอบในตนเอง คือ จะต้องที่จะศึกษาเพื่อให้เกิดความรู้ ด้วยการผสมผสานความรู้โดยทั่วไปที่กว้างขวาง การศึกษาเพื่อให้สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง การศึกษาเพื่อที่จะอยู่ร่วมกันได้ในสังคม ด้วยสภาพของสังคมไทยมีความหลากหลาย การศึกษาเพื่อให้เข้าใจชีวิต แต่การศึกษาจะประสบความสำเร็จได้นั้นต้องอาศัยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ามาช่วยในการส่งเสริมในการศึกษาตลอดชีวิต โดยเฉพาะหลักอิทธิบาทธรรม 4 ประการ ซึ่งแปลว่า หลักธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จ ผู้ที่จะประสบความสำเร็จ หรือ การศึกษาตลอดชีวิตจะประสบความสำเร็จได้นั้นก็ต้องอาศัย หลักอิทธิบาทธรรม 4 ประการเช่นเดียวกัน และหลักอิทธิบาทธรรม 4 ประการนั้น มี ฉันทะ คือ ความพอใจ ในการเรียนรู้ฉันทะนั้น ผู้เรียนต้องมีความพอใจในสิ่งที่จะเรียน วิริยะ คือ ความขยันหมั่นเพียรกับการเรียนหรือกับการงานที่ตนเองกำลังกระทำอยู่ เป็นเครื่องมืออีกอย่างหนึ่งที่จะนำไปสู่ความสำเร็จได้ จิตตะ คือ ความใส่ใจหรือเป็นการเอาใจใส่ ต่อการงานที่ทำ หรือ ต่อการศึกษาที่กำลังเล่าเรียน วิมังสา คือ การพิจารณาและใช้ปัญญาในการตรวจสอบ พิจารณา วิเคราะห์ ด้วยปัญญา ด้วยความคิด เพื่อไม่ให้เราหลงทาง ที่จะนำตนไปสู่ความสำเร็จหรือบรรลุ ในจุดที่ตนเองได้คาดหวังเอาไว้ และนอกจากนี้ยังจำเป็นต้องมีทักษะความรู้ ทักษะอารมณ์ ทักษะเทคโนโลยี ทักษะชีวิตและอาชีพ ในที่มีความจำเป็นในการเรียนรู้ตลอดชีวิตอีกด้วยในยุคปัจจุบัน

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (12 ต.ค. 2563). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542. เรียกใช้

เมื่อ 28 มี.ค. 2566 จาก <https://www.moe.go.th>.

จักรวฤติ ชนะพันธ์ และคณะ. (2558). รูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของสำนักงาน การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดชัยภูมิ. วารสารบริหารการศึกษามหาวิทยาลัยขอนแก่น, 11(2), 157-165.

- จุฑารัตน์ จันทรประคอง และคณะ. (2564). องค์ประกอบการเรียนรู้ตลอดชีวิตของนักศึกษา ระดับปริญญาตรีมหาวิทยาลัยรามคำแหง. วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์, 8(11), 244-258.
- คุณณี ดำมี. (2557). การศึกษาตลอดชีวิต : พัฒนาสังคมไทยสู่สังคมแห่งการเรียนรู้. Mahidol R2R e-Journal, 1(2), 11-30.
- จิตรีรัตน์ สมบูรณ์. (17 ส.ค. 2565). อุปนิสัย “ผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต” สร้างได้ นักวิจัย ครุศาสตร์ จุฬาแนะวิธี. เรียกใช้เมื่อ 25 ม.ค. 2566 จาก <https://www.chula.ac.th>.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2545). ธรรมานุญชีวิต. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ธรรม ศาสนา.
- พระมหาโยธิน มหาวีโร และคณะ. (2565). ศึกษาการจัดการเรียนการสอนตามไตรสิกขา สำหรับนักศึกษา ระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรี ธรรมมาโคกกราช. วารสารพุทธสังคมวิทยาปริทรรศน์, 8(3), 65-80.
- พุทธทาสภิกขุ. (2549). การงานที่เป็นสุข. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ธรรมสภา.
- มลลิตา อุบลรัตน์. (2565). หลักอิทธิบาทธรรม 4 : เพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานให้มี ความสุข. วารสาร สหวิทยาการนวัตกรรมการปริทรรศน์, 5(2), 150-161.
- ศักรินทร์ ชนประชา. (2562). การศึกษาตลอดชีวิต. วารสาร AL-NUR บัณฑิตวิทยาลัย, 14(26), 159-175.
- สมพงษ์ จิตระดับ. (3 พ.ย. 2564). กสศ. ระดมสมองหยุดปัญหา “เด็กหลุดจากระบบ การศึกษา”. เรียกใช้เมื่อ 18 มี.ค. 2566 จาก <https://www.eef.or.th>.
- สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. (11 ก.ค. 2565). “พาน้องกลับมาเรียน” โครงการสำคัญ ศธ. ตั้งเป้าพาเด็กหลุดจากระบบการศึกษา กลับเข้าเรียน 100%. เรียกใช้เมื่อ 15 มี.ค. 2566 จาก <https://ops.moe.go.th>.
- สำนักงานสภานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ (สอวช). (9 ธ.ค. 2564). รายงานการศึกษา การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต Lifelong learning) เพื่อ

รองรับการพลิกโฉมฉบับพลันและวิกฤตการณ์โลก. เรียกใช้เมื่อ 12 มี.ค. 2566 จาก <https://www.nxpo.or.th>.

สุปราณี สารรัตน์. (2564). การใช้หลักอิทธิบาทธรรม 4 สู่การเรียนรู้เชิงรุกในการเรียนภาษาอังกฤษ. วารสารปัญญา, 28(2), 95-110.

สุวิธิดา จรุงเกียรติกุล. (13 มี.ค. 2561). สังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต (A Lifelong Learning Society). เรียกใช้เมื่อ 28 ม.ค. 2566 จาก trueplookpanya.com.